

Vatikan'ın Zindanları, Bir İnceleme

Arzu ETENSEL İLDEM*

ÖZET

Vatikan'ın Zindanları Gide'in eserleri arasında özel yeri olan bir romandır. Bu eserde Gide'in geleneksel Tanrı-Yazar anlatımına yeni boyutlar getirdiği söylenebilir. Gide yine bu romanda nedensiz eylem teorisini ortaya atmaktadır. Ayrıca eserin genel yapısı ve olaylar kurgusu da ilginçtir; aralarında hiçbir ilgi olmayan iki tema, aynı iki konu kahramanlar yoluyla birbirlerine bağlanır ve romanı oluşturur. Roma bir buluşma yeri, kahramanların ve temaların biraraya geldikleri bir merkezdir. Romanın son sayfaları sanki bir son değil, başka bir roman için bir başlangıçtır. Gide bu eserinde toplumun bütün kesimlerini ele alarak ince bir din eleştirisi de yapmıştır.

RESUME

Les Caves du Vatican occupe une place spéciale dans l'oeuvre d'André Gide. C'est avec ce roman que Gide commence à s'interroger sur le rôle de l'auteur-narrateur omniscient et omniprésent. Ce roman est comme un jeu entre l'auteur-narrateur qui se montre complaisamment dans son oeuvre, le lecteur qui doit faire un effort constant pour distinguer la plaisanterie de la narration sérieuse et les personnages fictifs qui, paraît-il, n'en font qu'à leur tête. Dans cette oeuvre il n'y a pas d'intrigue principale mais deux thèmes qui sont reliés entre eux grâce aux liens qui unissent les personnages. Ces deux thèmes finissent par se croiser à Rome qui est un lieu de rencontre. Ce roman est l'illustration d'une théorie gidienne assez singulière: l'acte gratuit. D'autre part il se trouve dans ce roman une critique fine et

* Dr.; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Araştırma Görevlisi

ironique qui embrasse presque toutes les couches sociales et qui focalise surtout l'Eglise, le Pape et les dévots.

20. yüzyıl Fransız edebiyatının ilk çeyreğinde üç büyük yazar karşımıza çıkmaktadır: André Gide, Marcel Proust ve Paul Valéry. Gide ve Proust düzyazıda, Valéry ise hem düzyazı hem de şiirde yeni çağrılar açmış, her biri kendi kişiliği ve kendi tarzıyla gelecek kuşakları etkilemiştir. Bu üç yazarın arasında düşünceleri ve yaşamıyla en çok tepki uyandıran ve tartışmalara yol açan kuşkusuz André Gide'dir. Gide'in çelişki dolu iç dünyası onu tüm yaşamı boyunca bir uçtan bir uca itmiştir. Bu uçlardan biri dine olan aşırı tutkusu, diğeri ise eşcinsel eğilimleridir. Fırtınalar yaratan bu tutumu onu yine de 1947 yılında Nobel Edebiyat Ödülünü almaktan alıkoymamıştır. Gide insanoğlunun problemlerini yansıtması bakımından evrensel bir yazardır. Kendi çelişkileri ve bocalamalarından yola çıkarak tüm insanların aynası olabilmeyi başarmıştır. Bu yönüyle klasik bir yazardır Gide, insanoğlunun yapısını inceler. Fakat malzemesi hep kendisidir, hep kendi çelişkilerinden etkilenir. Üslup bakımından da klasik bir yazardır. O, dile değil kuramlara yenilik getirmek ister. 20. yüzyılın ilk yarısında püriten bir aileden gelmesine karşın bu tutucu ve kapalı çevrede eşcinsel eğilimleri olduğunu gizlemeyen bir yazar elbetteki edebiyatı da olduğu gibi kabul etmeyecek, ona bir takım yenilikler getirmek isteyecektir. Gide geleneksel romanın sınırlarını zorlamış, yüzyıllardır benimsenmiş kurallarla alay etmiş ve bir ölçüde Yeni Roman akımına kapıları aralamıştır.

Vatikan'ın Zindanları 1914 yılında yayımlanır ve edebiyat dünyasında büyük bir ilgi uyandırır. Gide bu kitabını bir "sotie", bir "récit saugrenue"¹ başka bir deyişle bir "tuhaf anlatı" olarak adlandırır. "Sotie" bir ortaçağ tiyatro türüdür. Esası kaba güldürü olan "sotie" kahramanları genellikle akli dengeden yoksun kişilerdir. Oyun bu deli kahramanların yaptıkları delilikleri konu alır. Sotie türü Rönesansla birlikte tarihe karışmıştır. Ama bize göre Gide'in *Vatikan'ın Zindanları*'nı Sotie olarak tanımlamasının nedeni başkadır. Gide *Kalpazanlar* dışında hiçbir eserini "roman olarak tanımlamaz, oysa okuyucunun ve eleştirmenlerin gözünde bunlar düpedüz birer romandır. Bunun da nedeni şudur: Gide, daha önce de söylemiş olduğumuz gibi klasik romanın boyutlarını zorlamış, yenilikler getirmek istemiştir. Bu arayışın en belirgin olduğu roman *Kalpazanlar*'dır. Gide roman sıfatını bu yüzden yalnız *Kalpazanlar*'a uygun görür. *Vatikan'ın Zindanları*, *Kalpazanlar*'a göre bir önceki aşamadır. Bu eserde de Gide'in yenilik arayışları göze çarpar.

Vatikan'ın Zindanları beş kitaptan oluşmaktadır. Birinci kitap fransızca bilgin Anthime Armand-Dubois'nın dine dönüşünü konu alır. İkinci kitapta Akademi yolunda uğraş veren burjuva yazar Julius de Baraglioul babası kont

1 Marty, Eric: André Gide qui êtes-vous? Entretiens André Gide-Jean Amrouche, Paris, la Manufacture, 1987, sayfa 227.

Just-Agénor de Baraglioul'un ricası üzerine Lafcadio'yla tanışır. Lafcadio mirasından pay alacaktır. Üçüncü kitapta Amédée Fleurissoire Papayı kurtarmak amacıyla Roma'ya gitmek üzere yola çıkar. Dördüncü kitapta Amédée'nin Roma'daki maceralarından oluşmaktadır. Beşinci ve son kitapta Lafcadio sebepsiz yere Amédée'yi öldürür.

Gide'e göre bir "sotie" olan bu eseri biz bir roman olarak ele alalım. Gide'in bu eserde roman tekniğine getirdiği en büyük yenilik anlatım düzenini alt üst etmesi olmuştur. Roman normal bir şekilde başlar: yazar alışlageldiği gibi herşeyi bilen, herşeyi gören, kahramanların düşüncelerini ve iç dünyalarını okuyan Tanrı-Yazardır, metinde izine rastlanmamaktadır. Ancak bu durum uzun sürmez, daha birinci kitabın altıncı sayfasında anlatım düzeni kaybolur ve kendini hiç belli etmeyen tanrı-Yazar birden bire birinci tekil şahıs olarak ortaya çıkarak okuyucuyla doğrudan ilişki kurar: "Bazan Beppo hiçbir şey getirmezdi; gene de girerdi içeri: elleri boş da olsa, Armand-Dubois'nın kendisini beklediğini bilirdi; sessiz çocuk gelip de sağında solunda herhangi bir iğrenç deneyin üzerine eğildiği sırada, şaşkın bakışlarının dehşetle hayvana, hayranlıkla kendisine dikildiğini sezdikçe, bilginin kuruntulu bir sahte tanrı zevki çıkarmadığını kesinlikle söyleyebilmek isterdim."² Dokuzuncu sayfadaki ikinci araya girmesiyle artık Tanrı-Yazarlıktan iyice uzaklaşmıştır. "Ben işin özünü anlatmak istiyorum yalnız, ama burda Anthime Armand-Dubois'nın urunu anlatmadan geçemeyeceğim. Öyle ya, zorunlu olanla rastlantı sonucu olanı birbirinden ayırmayı öğrenmedikçe kalemimden doğrulukla kesinlikten başka ne isteyebilirim?"³ Bu tutumu bütün kitap boyunca devam edecektir. Alışlagelmiş kurallara göre yazar eserinin daima arkasındadır, hiçbir zaman neyi neden yazdığını, nasıl ele aldığını açıklamak için metninin içine girmez. Oysa Gide, *Vatikan'ın Zindanları*'nda sürekli yazar olarak anlatımı böler. Kimi zaman bir açıklama getirir, "Bundan sonra olacaklara bakıp da, Julius'ün kişiliği üzerinde aldanmanızı istemem: zerre kadar saygısız değildi Julius, herkesin kendi hayatını canının istediği gibi gizlemesine saygı gösterirdi..."⁴ kimi zaman konunun dışına çıkarak apayrı olaylar anlatır, "Roman başka, tarih başkadır. Akli başında eleştirmenler, romanı olması mümkün tarih, tarihi de olmuş bir roman gibi ele almışlardır..."⁵ kimi zaman da kahramanlarıyla alay eder: "Allah rızası için onu tutmayın Hanımefendi Allah rızası için! Yer yüzünde yapacağı işi bulmasını bilen insanlar öyle azdır ki."⁶ Burada Gide'in amacı geleneksel Tanrı-Yazar imajını bozmaktır.. Okuyucuyla yazar arasında bir işbirliği kurmak da istemektedir. Onun bu tutumu bir üçgen oluşmasını sağlar: Okuyucu-Yazar-Olaylar üçgeni. Gide olayları yaratan sanki kendisi değilmiş gibi bir tavır içine girer. O, olayların karşısında, okuyucunun yanındadır. Okuyucuyu uyarmak istemektedir: Anlatılanlar gerçek değil kurgudur. Geleneksel romanda

2 André Gide, *Vatikan'ın Zindanları*, (Çev.: T. Yücel), İstanbul, Varlık Yayınları, 1966, Sayfa 6.

3 Aynı eser, Sayfa 9.

4 Aynı eser, Sayfa 39.

5 Aynı eser, Sayfa 71-72.

6 Aynı eser, Sayfa 93.

Tanrı-yazar, olayları bir gerçekmiş gibi sunar, oysa Gide bu kuramı yıkmak istemektedir. Gide bu tutumuyla Fransız Edebiyatında bir evrim yaratmış, daha önce de belirttiğimiz gibi 1950'lerden sonra ortaya çıkacak Yeni Roman akımının öncülüğünü yapmıştır.

Romanın beş kitaptan oluştuğunu söylemiştik. İlk üç kitap birbirine olayların süreklilik göstermesi bakımından değil, kahramanlar tarafından bağlanır. Bu ilk üç kitapta beliren kahramanların hepsi birbirinin yakınıdır. Anthime Dubois, Véronique ile evlidir, Véronique, Marguerite de Baraglioul'un ve Amédée Fleurissoire'nin eşi olan Arnica'nın kızkardeşidir. Böylece Anthime, Julius ve Amédée bacanak olurlar. Lafcadio, Juste-Agénor'un evlilik dışı oğlu, dolayısıyla Julius'ün kardeşidir. Julius bu bağı bilmez. Bu akrabalık ilişkilerinin dışında bir de arkadaşlık ilişkileri, kahramanları girift bir şekilde birbirine bağlar. Papa'nın kaçırıldığı bahanesiyle inananları dolandıran çetenin başı Protos, Lafcadio'nun okul arkadaşısıdır. Carola ilk olarak Protos'la ilişki kurmuş, daha sonra Lafcadio'nun metresi olmuş, Lafcadio onu terkettikten sonra tekrar Protos'a dönmüştür. Bu şekilde ilk kitapların birbirleri arasındaki devamlılığını kahramanlar kurmaktadır. Lafcadio son kitapta Amédée'yi öldürdüğünde, ceketinin cebinde Julius adına bir bilet bulur ve öldürdüğü kişinin Julius'le ilişkisi olduğunu anlar; gerçekleştirdiği nedensiz eylem anonim olmaktan çıkmıştır. Diğer taraftan Lafcadio'nun Amédée'yi öldürmesine Protos tanık olmuştur. Bu ölüm, romanın her iki ilişkiler silsilesini, akrabalar ve arkadaşları etrafında toplamıştır.

Romanın başkahramanı, Gide'in de dediği gibi⁷ Lafcadio'dur. Lafcadio ikinci kitapta ortaya çıkar, üçüncü ve dördüncü kitaplarda yoktur. Beşinci kitapta romanın doruk noktalarından biri olan nedensiz eylemi gerçekleştirir. Başka bir deyişle olaylar Lafcadio'nun etrafında gelişmez, ama Lafcadio'nun katkılarıyla son bulur. Lafcadio yokken gelişen olayların akıntısına kendini kaptıran Fleurissoire'dir. Amédée üçüncü kitapta belirerek Roma serüvenini başlatır. Amédée bir başkahraman mıdır? Onda bir başkahramanda aranılan niteliklerin hiçbirisi yoktur: Akıllı değildir, çekici değildir, etkileyici hiç değildir. Olaylara yön vermeyecek kadar güçsüzdür. Gide onu yerden yere vurur, başına olmadık şeyler getirir ve sonunda onu Lafcadio'nun nedensiz eylemine kurban eder. Zavallı Amédée: Ölümünden sonra sevgili karısı bile en yakın arkadaşı Blaphafas ile evlenecektir. Lafcadio bir başkahramansa Amédée bir karşıt-kahramandır. Başkahramanın karşıt-kahramanı yoketmesi doğal değil midir? Bunun içindir ki Lafcadio, Gide'in oyununa gelerek Amédée'yi sebepsiz yere öldürür.

Roma romanının son bölümü olan beşinci kitapta bütün kahramanların buluşma yeridir. Burada Gide "bütün yollar Roma'ya çıkar" deyimini kanıtlamıştır. Papa zaten Roma'da, sözüm ona Vatikan'ın Zindanlarında bulunmaktadır. Amédée, Julius ve Lafcadio, başka başka nedenlerle Roma'ya gelirler. Amédée'nin cenazesi için romanda tanıştığımız tüm kişiler, ölen Kont Juste-Agénor de Bara-

7 Eric Marty, aynı eser, Sayfa 227.

glioul ve Julius'ün kızkardeşi dindar Kontes de Saint-Prix hariç, Roma'da buluşurlar. Bunlara Lafcadio'nun eski metresi Carola ve arkadaşı Protos da dahildir. Zaten Protos kendisini ele veren Carola'yı öldürdüğünden dolayı tutuklanmıştır. Teslim olmak ya da olmamak artık Lafcadio'nun keyfine kalmıştır.

Daha önce vurgulamış olduğumuz gibi romanı oluşturan kitaplar arasında olaylar bakımından kopukluk vardır. Ana tema ancak üçüncü kitapta belirir: Amédée Papa'yı kurtarmak için Roma'ya hareket eder. Bu olay üçüncü, dördüncü ve kısmen beşinci kitapların konusu olduğu için anatema sınıfına hak kazanmıştır. Aslında kitabın tek teması bu değildir: diğer bir anatema olacak nitelikteki tema Lafcadio'yu ve Julius'ü nedensiz eyleme getirecek olaylar silsilesidir. Lafcadio hem kendi yaşamında hem de edebiyat alanında bir yenilik arayışı içerisinde. Tıpkı Gide'in kendisi gibi. Bu kaygısını Julius'e de aşlar. Lafcadio ile yaptığı konuşma Julius'e yeni ufuklar açmıştır. Bu arada Anthime dine dönmüş ama Kilise ona verdiği sözü tutmamış, ona yardım etmemiştir. Bu da Julius'e her olayın mutlaka bir nedeni olmadığını göstermiştir. Ona göre Anthieme'in dine dönüşü nedensiz kalmıştır. Tam bu düşünceler içindeyken gazetede Amédée'nin öldürüldüğü haberini okur. Bu, yavaş yavaş kafasında oluşan nedensiz eylemin mükemmel bir örneğidir. Julius nedensiz eylemi bir düşünce olarak keşfederken Lafcadio onu fiilen gerçekleştirmiştir bile. Papa'nın kaçırılma temasıyla nedensiz eylem teması son kitapta kesişir. Bu kitap tüm kahramanları biraraya getirdiği gibi temasları da biraraya getirmiştir.

Birinci ve ikinci kitaplar da bu iki ana temanın kapsamına girmektedir. Birinci kitaptaki Anthime'in dine dönüşü Julius'ü nedensiz eylemi düşünmeye itecektir. İkinci kitaptaki Julius-Lafcadio konuşmasıysa her ikisine de yeni ufuklar açacak, Lafcadio'nun ilginç kişiliğinin pekişmesini sağlarken Julius'ü de kendi sanatını eleştirmeye yönlendirecektir. Bu konuşma romanın doruk noktalarından bir başkası olan Lafcadio-Julius diyalogunun da⁸ bir hazırlayıcısıdır.

Bu iki anatmayı dini konular ve edebi konular olarak da ikiye ayırabiliriz. Papa'nın kaçırılmasıyla ilgili kitaplar ve Anthime'in dine dönüşü (1, 3, 4 ve kısmen 5. kitap) dini konuyu oluştururken Lafcadio'nun Amédée'in dine dönüşü Julius için bir katalizör görevi görmüş, Amédée'nin Roma-Napoli treninde bulunması ise Lafcadio'ya nedensiz eylemini gerçekleştirme olanağı vermiştir.

Bu sözünü ettiğimiz ana temalar bir sonuca ulaşır mı? Lafcadio ve Julius'ü nedensiz eyleme getiren temanın bir sonuca ulaştığı söylenemez. Julius düşüncesinin sonuna kadar gitmişse de onu benimseyecek yürekliliği gösterememiştir. Hemen eski tarzına ve eski inançlarına geri döner. Zaten Anthime de eski inançsızlığına geri dönmüştür. Julius ve Anthime'in değişimleri birbirlerine göre ters yönde olmuştur: Anthime dine yönelmiş, ancak bundan hiçbir sonuç alamayınca baştaki dinsizliğine ve mason locasına dönmüştür. Julius'ün değişimiye din ve geleneksel zengin burjuva düşüncesinden kurtulup nedensiz eylem mantığına yö-

8 André Gide, Aynı eser, Sayfa 163-164.

nelmek olmuştur. Fakat Julius bu yönelmeyi zaten fiilen gerçekleştirmemiştir. O, yeni düşünceleri gerçekleştiremeyecek kadar konformist bir kişidir. Bu, normlarıyla bağdaşamayacak düşünceden ilk önüne çıkan bahaneye sığınarak uzaklaşır.

Lafcadio nedensiz eylemi gerçekleştirmiştir ama yalnızca kendi gözünde. Başkalarına göre Amédée'yi, parasını çalmak için Protos öldürmüştür. Lafcadio gerçeği Julius'a (ve onları gizlice dinleyen Geneviève'e) açıkladıysa da Julius onu ciddiye almamıştır. Onun kamuoyuna bir açıklama yapmasını, suçunu itiraf etmesini beklemeyiz. Yalnızca Kilise'ye sığınmasını önerir. Peki, Lafcadio ne yapacaktır? Bu sorunun cevabını yazar okura sorar ve romanı açık bitirir. Böylece Lafcadio başka serüvenler peşinde koşmak için belki de kendini ele vermeyecektir? Dolayısıyla gerçekleştirdiği nedensiz eylem de tam bir sonuca ulaşamayacaktır.

Diğer taraftan Papa'nın kaçırılması teması da bir sonuca varmaz. Zavallı Amédée öldürüldüğüyle kalır. Ondan sonra hiç kimse bu işin gerçek olup olmadığını araştırmayacaktır. Julius bu olayı birkaç kez sağda solda anlatacak, sonra da unutup gidecektir. Blaphafas dul kalan Arnica ile evlenecek, Saint-Juste Kontesiye dolandırıldığı için hayıflanmaya devam edecektir. Çetenin elebaşısı Protos zaten Carola'yı öldürdüğü için cezasını çekmektedir.

Bu romanda olayların gelişmesinde büyük rol oynayan işlevsel nesnelere vardır. Bunların ilki Lafcadio'nun ikinci kitapta Carola'ya armağan ettiği kol düğmeleridir. Carola bu kol düğmelerini ona şans getirmesi için Amédée'ye verir. Amédée öldükten sonra düğmelerden biri elinde, diğeri ise trende kalmıştır. Trendeki, Lafcadio'nun dikkatini çeker, cesedin üstündekiysen Protos'un. Bu düğmeler sayesinde Protos Lafcadio'yu tuzağa düşürür. Diğer bir işlevsel nesne Julius'un biletidir. Julius kendi adına olan bu bileti Napoli'ye gidemeyeceği için Amédée'ye ödünç verir. Lafcadio bu bilet sayesinde öldürdüğü adamın Julius'un bir yakını olduğunu anlar. Bir üçüncü işlevsel nesneyse Amédée'nin cebindeki paradır. Amédée, Mille-pattes çetesi adına yüklüce bir para çekmiş, bu parayı Napoli'ye götürmektedir. Lafcadio bu parayı bulur ama ona dokunmaz. Amédée'yi parasını çalmak için öldürmemiştir. Para, polis tarafından Amédée'nin cebininin cebinde bulunur ve araştırmaları çıkmaza sokar. Julius Amédée'nin öldürülmesini her ne kadar nedensiz eylem olarak görüyorsa da, içinden katilin onu para için öldürdüğünü düşünüyordur. Lafcadio ona katilin paraya dokunmamış olduğunu hatırlatınca birden bire varsayımları yıkılır ve nedensiz eylem düşüncesinden vazgeçer. Görüldüğü gibi sözü edilen işlevsel nesnelere romanın akışına yön vermişlerdir.

Gide bu romanında toplumun bütün kesimleriyle ilgilenmiş, her birini eleştirmiştir. Péterat kardeşlerin eşleri toplumun değişik kesimlerini temsil etmektedir. Marguerite'in kayınpederi Juste-Agénor de Baraglioul ve eşi Julius asilleri ve zengin burjuvaları temsil ederler. Juste-Agénor yıllar önce romen metresinden olan yasa dışı oğlunu ancak ölümünün arifesinde hatırlar. Onu resmen

tanımaz, bu onun namuslu vatandaş görüntüsünü zedeleyecektir. Fakat yine de tümünden kalpsiz ve kötü bir baba değildir; bir yolunu bulup ona mirasından pay bırakır. Julius, Akademiye girme çabasıyla yaşayan, toplumun ve edebiyatın kurallarına uygun, sıradan ve niteliksiz eserler veren bir burjuva yazardır. Gide'e göre Akademiye seçilememesinin nedeni yeteneksiz olmasından çok fazlasıyla konformist olmasıdır.

Gide eleştirisini belli belirsiz, alaycı bir üslupla yapmaktadır. Véronique'in eşi Armand-Dubois franmasyon bilim çevrelerini temsil eder. Anthime yaptığı işe inanan tümüyle akılcı ve ateist, biraz kaba ama aslında iyi niyetli bir kişidir. Yine de din konusunda bacanağı Julius'e sataşmadan edemez. Onu tekrar dine yönelten mucize bir anda olup biter. Bu dine dönüş Gide tarafından hiç de inandırıcı bir biçimde yansıtılmamıştır. Anthime bir uçtan bir uca geçerek ateist iken akılsızlık derecesine varacak şekilde dindar olur. Bu Gide'in bir oyunudur. Gide onu franmason olarak daha çok sevmektedir, dolayısıyla bu ani değişimi eleştirmek istemektedir.

Arnica'nın eşi Amédée orta halli taşra burjuvazisini temsil etmektedir. Bir karşıt-kahraman olarak Gide'in bütün şimşeklerini üstüne çekmiştir. Gide onu aptallık derecesinde saf, namuslu ve dindar yapmıştır. Başına her türlü kötü olay gelir. Hepsinin de nedeni dini inançları ve Papayı kurtarma arzusudur. Diğer taraftan Anthieme'in içine düştüğü yoksulluk ve çaresizlik de dine dönmesi yüzündendir. Görülüyor ki din onlara mutluluk getirmez. Kilise verdiği sözü tutmaz. Din yalnızca Julius'ün temsil ettiği zengin burjuvalarla iyi anlaşmaktır. Gide bu eserinde inceden inceye dini ve kiliseyi eleştirmekte, kilisenin aziz lideri Papa'yı bir kukla olarak göstermektedir.

Lafcadio bohem yaşamın temsilcidir. Sürdürdüğü kopuk ve amaçsız hayat onu, pek de erdemli olmayan Carola'yla tanıştırmıştır. Giderek Protos'un temsil ettiği toplumun en düşük kesimine yaklaşmaktadır. Onu bu düşüşten Juste-Agénor'un mirası kurtarır. Protos'un dünyası her çeşit karanlık işleri yapan hırsızların dolandırıcıların, katillerin ve kadın tüccarlarının dünyasıdır. Protos dini bir araç olarak kullanır ve başarıya ulaşır. Gide burada dinin her çeşit sömürüye ne kadar açık olduğunu vurgulamaktadır.

Lafcadio'nun bazı özellikleri bize Gide'i hatırlatır. Onun gibi özgürlüğe tutkundur ve bağımsız olmayı bir erdem olarak görmektedir. Onun gibi bir arayış içerisindedir. Toplumun diğer fertlerine göre farklı olmayı amaçlar ve bu farklılık onu mutlu kılar. Gide Lafcadio'ya daima hoşgörülü bir şekilde yaklaşır. Bir yazar olarak onu öylesine özgür bırakır ki romanın sonunda onun, sonuç olarak neye karar vereceğini söylemez bile.

Vatikan'ın Zindanları gerek yapısı, gerekse içeriğiyle ilginç bir kitap olarak karşımıza çıkmaktadır. Gördüğümüz gibi bu eser geleneksel romanın kurallarını zorlayan ilk romanlardan biridir. Gide bu eserde başladığı birtakım denemelere *Kalpazanlar*'da devam etmiş ve roman anlayışına yeni boyutlar kazandırmıştır. *Vatikan'ın Zindanları*'nın başkahramanı Lafcadio bohem yaşantısı ve ilginç fikir-

leriyle yazarın kendi kişiliğine çok benzeyen bir kurgu kahramanıdır. Eserin genel alaycı ve ironik havası bazen dikkatli okuyucuları bile yanlış anlamalara itebilmektedir. Okuyucu bu romanı okurken tetikte olmalı, yazar Gide'in oyununa gelmemelidir. Yoksa onun her yazdığını ciddiye alması işten bile değildir.

BİBLİYOGRAFYA

1. BASTIDE, R.: *Anatomie d'André Gide*, Paris, P.U.F., 1972.
2. BOIDEFFRE: *Métamorphose de la littérature*, Paris, Marabout Üni., 1973 s. 69-139.
3. BOIDEFFRE, P.de: *Vie d'André Gide*, Paris, Hachette, 1970.
4. GIDE, André: *Romans, récits et sotties*, Paris, NRF (Pléiade), 1958.
5. GIDE, André: *Vatikan'ın Zindanları*, İstanbul, Varlık Yayınları, 1966, Çeviren: Tahsin Yücel.
6. LAMBERT, Jean: *Gide familial*, Paris, Julliard, 1958.
7. MARTY, Eric: *André Gide, qui êtes-vous?*, Lyon, La Manufacture, 1987.
8. SCHLUMBERGER, Jean: *Madeleine et André Gide*, Paris, Gallimard, 1956.